



Eseje / Essays

Člověk, tvor sexuálně společenský

We are sexual beings

LIBOR ŠIMEK

Ústav antropologie, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Kotlářská 267/2, Brno 611 37

O sexualitě byly napsány stohy knih a denně se objevují rozporuplná doporučení o tom, jak s ní zacházet, především v populárních médiích. Jednou je zdravé mít sexuální styk velmi často, podruhé to zas tak přínosné není. Dříve byly standardem nevyholená podpaží, dnes jsou hříchem, který zakazuje vstup do dobré společnosti. Pyšníme se svým svobodným přístupem k sexualitě a v případě, že se někde najdou hanbaté fotky nejkuli videomateriál u veřejně známé osoby, je zdiskreditována a svou kariéru může rovnou zabalit. Co je na sexualitě tak dráždivého a zároveň nespoutaného, že se jí lidská povaha a její kulturní projevy snaží značně (z)regulovat?

Volnomyšlenkáři poukazují na dobu antiky, kdy prý byla sexualita značně volně definována. Opak je pravdou. Ženy nemohly pomalu vystrčit nos z domu, muži, kteří se věnovali regulovaným homoerotickým kontaktům, měli tuto činnost pomalu jako společenskou povinnost. A mladíci hýčkaní svými staršími mentory neměli mít z jejich styku potěšení. Taková byla antická regule (Foucault 2003). Pak přišlo křesťanství a sexuální tabu jen rozvinulo. Augustin stojí za vymezením ženy jako semena hříchu, a především vymezením pohlavního styku jako nebezpečného, neradostného fenoménu, který by měl být určen pouze jako akt k plození dětí (Augustin 2015). Další světci, jako byl slavný Tomáš Akvinský, některé vyhrocené postoje regulovali, ale základní postoje k ženské sexualitě neinovovali, pokud by se dalo o nějaké ženské sexualitě vůbec hovořit (Küng 2017). Jak uvádí známý znalec středověkých zvyků Le Goff (1999), žena byla vnímána jako mající povahy velmi nestálé, jež je řízena nedokonalým rozumem, a proto je třeba, aby muž uspokojoval ženiny potřeby sic pravidelně, ale bez jakékoliv stopy po smyslnosti. Zdá se, že středověké pojetí sexuálního života bylo značně mechanické. Dnešní doporučení, která se týkají frekvence sexuálního

života, vyhrožující nikoliv zásahem sociální kontroly, ale případnými zdravotními důsledky, vyznívá podobně. To však neznamená, že byly sexuální zvyky regulovány do té míry, že by si lidé nebyli schopni sexualitu prožít mimo rámec běžných zvyklostí. To, jak taková sexualita vypadala, se žet dozvídáme z pramenů týkajících se právních pří a přestupků. Z doby 17. a 18. století historik Čechura prostudoval stohy takových spisů. Z jednoho se dozvídáme o jistém mlynářském pracantovi, na nějž ženy stály frontu od pozdního večera až do ranního rozbřesku (Čechura 2015). Není třeba dodávat, že to byly ženy všech stavů i stavu manželského. Sexualita byla vždy spojena se sociálním kontextem.

Kdokoliv dostatečně naivní, kdo by chtěl tvrdit slovy básníka Rousseaua (1978), že je třeba se vrátit k původní prostotě a přírodnímu náhledu na člověka, nebude v sociální realitě slavit úspěch. I u přírodních národů, u kterých antropologové pozorovali pro ně ze západního pohledu uvolněnou sexualitu, platí jasná společenská pravidla vztahující se k sexuálnímu životu a dopadům z něj vyplývajícím (Malinowski 1927). Příkladem je požadavek postarat se o dítě komunitou mužů, která se podílela na jeho zplození. Ve starověkém Tibetu platil poněkud opačný typ sňatku, jak jej známe z biblických dob. Jednalo se o takzvanou polyandrii. Žena na rozdíl od polygamického systému měla více manželů najednou. Takové společenské opatření nebylo výkřikem tehdejší sexuální módy, ale naopak praktickým opatřením, které bylo učiněno vzhledem k přírodním podmínkám tibetské náhorní plošiny a s ohledem na úsporné zacházení se zdroji (Kolmaš 2002). Kdokoliv se dnes odvolává na tantrické systémy, které jsou pro něj synonymem sexuální volnosti, hluboce se mýlí. Tantrické zasvěcení, kde se podle buddhistické tantry žák plně odevzdává svému mistrovi, má s volně projevenou sexualitou pramálo společného. Vysoce regulovaný tantrický systém stupňů a zasvěcení je určen pro vyspělého jedince, který po mnoha letech může takové rituály postoupit (Yeshe 2016), a nedá se srovnávat s přístupem, který v 60. letech nastolili hippie či s nějakou tantrickou masáží u svíček v soudobém masážním salónu. V případě taoismu se rovněž jedná o značně regulovanou sexualitu. Z populárních knih na téma taoistického sexu se takové základní informace zpravidla nedozvíte. Žena však v rámci taoistického systému sexem získává, muž ztrácí (Miller 2003). To však neznamená, že by byla nějak preferována. Ostatně v rámci pověr naší kultury se ženské genitálie staly prostředkem až magické síly. Odhalené ženské genitálie mo-

hou zastavit bouři, jak již psal Platón (Blackledgeová 2005). A žena, která v romském prostředí odhalí své sukně nad mužem, může způsobit jeho společenskou smrt (Blackledgeová 2005). Třaskavá povaha sexuality, která pokud bude vypuštěna ze svých stavidel jako kraken, může rozbít společenské předivo v němž se odehrává, musí být regulována a svázána jasnými pravidly.

Biologická podstata člověka, na níž se odvolává řada evolučních psychologů a biologů zkoumajících souvislosti lidské sexuality, je neoddiskutovatelná. Nicméně, jaká opravdu je? Můžeme vyjmout biologické základy lidské sexuality a vykořenit ji z jejího kulturního kontextu? Je to jako bychom chtěli analyzovat činnost provazochodce bez jeho provazu. Rozluštíme někdy povahu a podstatu lidské sexuality? Je to podobná otázka, jakou bychom mohli položit ohledně našeho mozku. V současné době zejména náboženské systémy zápasí se snahou lidskou sexualitu a především její rozmanité projevy oddělit ze společenských regulí. Homosexuální touha je například v katolické církvi považována za hříšnou, ale hřích je dovršen pouze tehdy, když dojde k homosexuálnímu styku (Česká biskupská konference 2002). Je to podobné jakoby vám lékař řekl, že vaše zvýšená touha po sladkém je vcelku neškodná, ale nesmíte se ho dotknout. Potom už bude zle. Především je zajímavé sledovat, jak je sexualita užívána jako zdroj moci, ovládnání a manipulace ze strany obou pohlaví. Fiktivní či reálná obvinění ze znásilnění nebo hrozba prozrazení vedlejšího intimního vztahu jsou na denním pořádku. Jakoby člověk jednal se zvnitřenými pravidly a tabu, které mu naservírovala společnost v rámci stovek a tisíců let emočního a rozumového tréninku.

Provázanosti sexuality a jejího společenského zdroje nelze uniknout. Kdokoliv, kdo se domnívá, že může být sexuálně svobodný, ať prosím vyjde ven pouze v kabátu, podobně jako ten, kdo se domnívá, že může být svoboděn od zákonů gravitace, ať prosím učiní pár kroků navíc z útesu. Ne, není to prosím myšleno vážně. Sexualita jako společenský projev však ano. Slavný antropolog Geertz (1973, 5) jednou poznamenal, že člověk je jako zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo. Nezbyvá nám než pokračovat ve snaze tuto pavučinu rozplést. A můžeme se spolehnout, že opakovaná snaha ji znovu a znovu uplétat nikdy neustane.

LITERATURA

- Augustin, A. (2015): *Vyznání. Překlad pro 21. století*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- Blackledgeová, C. (2005): *Vagina*. Praha: Triton.
- Čechura, J. (2015): *Sex v době temna*. Praha: Rybka Publishers.
- Česká biskupská konference. (2002): *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- Foucault, M. (2003): *Dějiny sexuality III. Péče o sebe*. Praha: Herrmann & Synové.
- Geertz, C. (1973): *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Le Goff, J. (1999): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad.
- Küng, H. (2017): *Žena v dějinách křesťanství*. Praha: Vyšehrad.
- Kolmaš, J. (2002): *Tibet z antropologické perspektivy*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Malinowski, B. (1927): *Sex and Repression in Savage Society*. New York: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co. Ltd.
- Miller, J. (2003): *Daoism: A Beginner's Guide*. Oxford: Oneworld Publications.
- Rousseau, J. J. (1978): *Rozpravy*. Praha: Svoboda.
- Yeshe, T. (2016): *Úvod do tantry: Transformace touhy*. Praha: DharmaGaia.